

Nr 18.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående garanti för ett lån åt föreningen för bistånd åt vanföra i Norrland; given Stockholms slott den 9 januari 1930.

Kungl. Maj:t vill härmed, under åberopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över socialärenden för denna dag, föreslå riksdagen att bifalla det förslag, om vars avlåtande till riksdagen föredragande departementschefen hemställt.

GUSTAF.

Sven Lübeck.

Utdrag av protokollet över socialärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 9 januari 1930.

Närvarande:

Statsministern LINDMAN, ministern för utrikes ärendena TRYGGER, statsråden LÜBECK, BESKOW, LUNDAVIK, BORELL, VON STEYERN, MALMBERG, LINDSKOG, BISSMARK, JOHANSSON, DAHL.

Efter gemensam beredning med chefen för finansdepartementet anför departementschefen, statsrådet Lübeck:

Såsom redan omnämnts i årets statsverksproposition (femte huvudtiteln, punkt 74), har styrelsen för föreningen för bistånd åt vanföra i Norrland, som genom överenskommelse med Kungl. Maj:t av den 20 februari 1928 åtagit sig att driva den blivande vanföoreanstalten i Härnösand, i skrivelse den 26 september 1929 gjort framställning om åtgärder från statens sida för att bereda föreningen medel till anskaffande av vissa inventarier samt till fyllnad av driftkapital för nämnda anstalt.

Jag anhåller nu att få upptaga denna framställning till behandling och vill då inledningsvis erinra om vissa omständigheter i samband med stats-

Bihang till riksdagens protokoll 1930. 1 saml. 15 häft. (Nr 18.)

makternas beslut beträffande berörda anstalt samt överenskommelsen med föreningen.

Redan från början — se proposition den 22 februari 1927 nr 137 — utgick man från att berörda anstalt lämpligen borde drivas av en enskild förening, vare sig den sedan ett flertal år förefintligen föreningen för bistånd åt vanföra i Norrland och Dalarne, i det följande benämnd Sundsvallsföreningen, eller en nybildad förening. Vad angår de närmare villkoren härutinnan anförde föredragande departementschefen i nämnda proposition bland annat, att han icke ansåge anledning förefinnas till antagande, att statens bidrag till anstaltens drift skulle behöva sättas nämnvärt högre än dylikt bidrag till de redan förut befintliga vanföreanstalterna. Däremot höll departementschefen före, att staten i varje fall borde bestrida viss del av kostnaden för anskaffande av inventarier. Emellertid syntes frågan därom i sinom tid böra bliva föremål för särskild utredning, vilken borde verkställas i samråd med den förening, som kunde finnas villig och lämplig att övertaga driften vid anstalten.

I den skrivelse (nr 205 år 1927), vari riksdagen anmälde sitt beslut rörande nyssnämnda proposition, framställde riksdagen icke någon erinran mot de av departementschefen sålunda förordade riktlinjerna beträffande den blivande anstaltens nyttjande och drift m. m.

Sedan Sundsvallsföreningen förklarat sig icke vara villig att omhändervarda driften av vanföreanstalten samt i anledning därav den här ifrågavarande föreningen — i det följande benämnd Härnösandsföreningen — bildats för ändamålet, upptogs förhandlingar mellan representanter för sistnämnda förening och för socialdepartementet. Dessa förhandlingar utmynnade i ett förslag till överenskommelse mellan staten och föreningen om driften och villkoren därför. I 1928 års statsverksproposition (femte huvudtiteln, punkt 67) yttrade föredragande departementschefen om det sålunda upprättade avtalsförslaget, att däri bland annat avhandlades frågan om ordningen för förvaltningen av anstaltens område och byggnader ävensom frågan om medverkan från statens sida till anskaffande av nödiga inventarier m. m. samt om underhållet av det blivande inventariebeståndet. I överenskommelsen skulle däremot icke avgöras, efter vilka grunder statsbidrag till själva driften skulle utgå, samt ej heller spörsmålet om statens medverkan för att redan från början uppbringa föreningens rörelsekapital till nödig storlek. Dessa frågor vore bland annat beroende av huruvida Härnösandsföreningen, såsom ställts i utsikt, komme att få åtminstone i viss omfattning disponera över de Sundsvallsföreningen tillhörande donationsmedlen. Departementschefen yttrade vidare, att Härnösandsföreningens beslut att förklara sig villig att övertaga driften av anstalten tillsammans med det föreliggande avtalsförslaget finge anses innebära trygghet för att överenskommelse rörande anstaltens omhändervardande av föreningen kunde komma till stånd. I sin skrivelse i ämnet (nr 5 A, punkt 53, år 1928) förklarade sig riksdagen lika med departementschefen anse, att trygghet förefunnos för att avtal rörande anstaltens omhändervardande av Härnösandsföreningen kunde komma till stånd.

Sedan yttranden över avtalsförslaget inhämtats från vissa myndigheter samt en del jämkningar vidtagits i förslaget, undertecknades detsamma av representanter för föreningen, varefter överenskommelsen godkändes av Kungl. Maj:t genom beslut den 10 februari 1928 och för statens räkning undertecknades den 20 i samma månad. Överenskommelsens §§ 2 och 3, vilka äro de, som här äro av betydelse, lyda på följande sätt.

§ 2.

För anskaffande av den första uppsättningen inventarier, läkarutensilier och annan för vanföreanstalten erforderlig utrustning förbinder sig Kungl. Maj:t och kronan dels att foga anstalt för tillhandahållande åt föreningen senast under år 1929 av ett belopp av 175,000 kronor, dels ock att låta föreningen av å fångvårdsanstalt, tvångsarbetsanstalt eller annan statlig inrättning bedriven tillverkning till lägsta möjliga pris erhålla möbler och andra inventarier, i den mån berörda tillverkning icke tages i anspråk för statens eget behov, ävensom att låta föreningen till högst självkostnadspris — under förutsättning att transportkostnader eller andra utgifter icke förorsakas statsverket — bekomma utrustningsföremål (exempelvis sängar o. dyl.) från staten tillhörande förråd, i den mån av vederbörande myndighet så finnes lämpligen kunna ske.

Underhållet av vad sålunda under kronans medverkan anskaffats har föreningen att ombesörja.

§ 3.

Föreningen — vilken utav det för anstaltens drivande erforderliga rörelsekapital, av föreningen beräknat till vid pass 250,000 kronor, anser sig för närvarande hava säker utsikt att vid tiden för anstaltens trädande i verksamhet (omkring årsskiftet 1930—1931) såsom rörelsekapital disponera dels egna medel av natur att kunna användas såsom dylikt kapital och dels låne-medel till ett sammanlagt belopp av omkring 85,000 kronor och vilken givetvis skall vinnlägga sig om att snarast möjligt vinna ökning av sistnämnda belopp — har att inom erforderlig tid före anstaltsdriftens upptagande hos chefen för socialdepartementet med redogörelse för sitt dåvarande rörelsekapitals storlek och sammansättning göra den framställning, som förhållandena må påkalla; och vill Kungl. Maj:t i anledning av denna framställning undersöka, huru eventuellt förefintlig brist i det nödiga rörelsekapitalet må kunna fyllas eller andra åtgärder vidtagas av beskaffenhet att ekonomiskt möjliggöra driftens igångsättande.

Frågan om grunder för statsbidrag för anstaltens drift behandlades icke i överenskommelsen. Denna fråga har emellertid berörts i statsverkspropositionen för innevarande år. Vid behandlingen av spørgsmålet om anslag till statsbidrag till kliniker vid vanföreanstalter yttrade jag nämligen (femte huvudtiteln, sid. 343), att medicinalstyrelsen vid sina kalkyler för anslaget utgått från att Härnösandsanstalten skulle i avseende å bidragens storlek i allo likställas med de nu befintliga anstalterna, att enligt vad jag inhämtat denna uppfattning delades av ledningen för anstalten samt att även jag vore av samma mening.

Vidare får jag här erinra om att Kungl. Maj:t — i anslutning till den i § 2 i överenskommelsen av Kungl. Maj:t gjorda utfästelsen att tillhandahålla föreningen visst belopp för anskaffande av inventarier m. m., —

för sådant ändamål *dels* genom resolution den 31 mars 1928 tillerkänt Härnösandsföreningen ett belopp av 125,000 kronor av behållningen från ett samma dag medgivet penninglotteri, *dels ock* genom brev den 15 november 1929 bemyndigat medicinalstyrelsen att av barnförlamnings- och vanförefondens medel till föreningen utbetala ett belopp av 50,000 kronor.

Såsom inledningsvis anförts begär föreningen nu i förevarande framställning hjälp såväl till fyllnad av driftkapitalet som till erhållande av felande medel för inköp av inventarier. Det belopp, som anses erforderligt i sistnämnda hänseende utöver den summa av tillhoppa 175,000 kronor, som föreningen, enligt vad nyss anförts, redan erhållit, utgör 50,000 kronor. Den behövliga fyllnaden i driftkapital har föreningen uppskattat till 150,000 kronor. Sammanlagt anholder föreningen alltså, att 200,000 kronor måtte i någon form ställas till dess förfogande.

Vad först angår frågan om det *erforderliga rörelsekapitalet* anför föreningen i sin skrivelse, att föreningen efter noggrant övervägande och nära samråd med personer med mångårig erfarenhet från arbete i ledande ställningar inom andra svenska vanförevårdsföreningar och deras anstalter, särskilt föreningen för bistånd åt lytta och vanföra i Stockholm och den till densamma slutna anstalten, kommit till den uppfattningen, att det i nyssnämnda överenskommelse såsom erforderligt rörelsekapital uppskattade beloppet av 250,000 kronor näppeligen kunde anses vara för högt. Rörande de grunder, på vilka föreningen kommit till denna uppskattning, torde jag få hänvisa till berörda skrivelse och vill här endast nämna, att föreningen utgått från en jämförelse med Stockholmsanstalten och därjämte tagit hänsyn till de särskilda omständigheterna i föreliggande fall. Till stor del beror behovet av driftkapital därpå, att statsbidragen till driften liksom även landstingsbidragen inflyta först kvartalsvis i efterskott.

Vidare har föreningen beräknat att vid tiden för anstaltsverksamhetens upptagande äga ett fritt rörelsekapital av 75,000 à 80,000 kronor. I denna summa ingå även de för dylikt ändamål användbara tillgångar, som föreningen beräknar att få övertaga från Sundsvallsföreningen. I anledning av vad som i § 3 av överenskommelsen anförts därom att föreningen hade att vinnlägga sig om att snarast möjligt vinna ökning av sitt rörelsekapital har föreningen anført, att föreningen sökt göra vad på föreningen därutinnan ankomme men dittills dock icke lyckats ernå dylik ökning eller ens någon säkrare utsikt därtill. Av det erforderliga rörelsekapitalet å 250,000 kronor skulle alltså alltjämt återstå att anskaffa ett belopp av 175,000 à 170,000 kronor. Emellertid har föreningen framhållit dels att den i sitt handhavande av anstaltsdriften självfallet komme att iakttaga all möjlig sparsamhet och försiktighet i fråga om utgifter, dels ock att förhoppning syntes kunna hysas om att föreningens ekonomi med tiden skulle stärkas genom rikligare inflytande medlemsavgifter, gåvor

m. m. Med hänsyn härtill har föreningen funnit sig berättigad antaga, att den med ett till 150,000 kronor begränsat tillskott från statens sida skulle kunna nöjaktigt ombesörja vanförestaltens drift.

Vidkommande härefter framställningen, i vad den avser erhållande av *bidrag av staten* — utöver redan erhållet belopp av 175,000 kronor — *till en första utrustning av anstalten*, framhåller föreningen, att under de med de sakkunniga å vanförestaltens område hållna överläggningarna i stor utsträckning post för post genomgåts de olika grupperna av utrustningsföremål i ändamål att med iakttagande av all återhållsamhet beräkna nödiga belopp för förvärfvande av dylika föremål i erforderlig omfattning. Såsom resultat av dessa undersökningar hade framgått, att för ändamålet med sannolikhet krävdes ett totalbelopp av inemot 250,000 kronor.

Utöver förenämnda belopp av 175,000 kronor skulle alltså enligt föreningen erfordras omkring 75,000 kronor. Med hänsyn till de föreningen enligt § 2 i överenskommelsen tillerkända förmånerna att få på billigt sätt förvärva en del utrustningsföremål ävensom till skyldigheten för föreningen att alltifrån början i möjligaste omfattning inskränka utgifterna för anstalten har föreningen dock funnit sig icke behöva ifrågasätta större ytterligare belopp än 50,000 kronor.

I fråga om *sättet för tillhandahållande av det äskade beloppet* har föreningen anført, att framställning om anslag å riksstaten knappast borde i första rummet ifrågakomma. En annan utväg vore, att föreningen upptog lån å berörda belopp samt att, eftersom föreningen saknade möjlighet att för ett dylikt lån ställa särskild säkerhet, staten iklädde sig garanti för lånets amortering och förräntning. Denna utväg skulle emellertid medföra ett belastande av föreningens ekonomi, som bestämt syntes bära om möjligt undvikas. Däremot ansåge föreningen, att det icke borde möta betänkligheter att anvisa beloppet att utgå av behållningen från något av Kungl. Maj:t medgivet penninglotteri.

I utlåtande den 29 oktober 1929 har *medicinalstyrelsen* yttrat sig över Härnösandsföreningens ifrågavarande framställning. Vad angår *storleken av det erforderliga rörelsekapitalet* har medicinalstyrelsen i detta utlåtande — efter en detaljerad utredning, rörande vilken jag torde få hänvisa till utlåtandet — förklarat sig anse föreningens beräkning kunna godtagas. Medicinalstyrelsen har alltså ansett föreningen vara i behov av ytterligare medel för ifrågavarande ändamål till det av föreningen angivna beloppet av 150,000 kronor. I samband härmed har medicinalstyrelsen anført följande.

Det vore emellertid att märka, att föreningen vore i behov av medel till nämnda belopp för att gälda löpande utgifter allenast i avbidan på att däremot svarande inkomster inflöte. Med hänsyn därtill ansåge styrelsen, att, därest det för ändamålet behöfliga beloppet skulle anskaffas åt föreningen

genom statens försorg, detta *icke* borde ske genom att *anslag* för ändamålet beviljades, vilket jämväl på grund av konsekvenserna för andra statsunderstödda anstalters vidkommande finge anses vara olämpligt. Medel för ändamålet borde i stället beredas föreningen antingen så, att föreningen erhöle andel av *lotterimedel* till ifrågavarande belopp, eller så, att staten gäve möjlighet för föreningen att mot billig ränta upplåna beloppet. Då den fastighet, i vilken föreningens verksamhet komme att drivas, torde förbliva statens egendom och föreningen vid sådant förhållande icke bleve i tillfälle att inteckna fastigheten, skulle dess möjligheter att utan statens garanti erhålla ett fördelaktigt lån bliva betydligt beskurna. Om föreningen skulle hänvisas att genom lån anskaffa kapitalbeloppet i fråga, föreläge därför viss anledning, att *staten garanterade* ett dylikt lån. I händelse statens garanti skulle ställas för berörda lån, torde föreningen hava utsikt att exempelvis ur pensionsförsäkringsfonden erhålla lån på fördelaktigare villkor.

Vad angår frågan om *yttre statsbidrag för anskaffning av inventarier* har medicinalstyrelsen funnit sig icke böra göra någon erinran mot det av föreningen beräknade totala utgiftsbeloppet, liksom ej heller mot storleken av det nu begärda bidraget. Styrelsen har också förklarat sig anse, att staten, som ställt till förfogande i övrigt erforderliga medel för anstaltens inventarieutrustning, borde medverka till anskaffningen av det felande beloppet, dock utan att för ändamålet bevilja anslag av statsmedel. Styrelsen har i stället tillstyrkt enahanda utvägar för dylik medverkan, som styrelsen förordat i fråga om anskaffning av rörelsekapitalet.

Statskontoret har i utlåtande den 16 november 1929 framhållit, att det för anstaltens första utrustning ifrågasatta ytterligare statsbidraget å 50,000 kronor syntes — i likhet med ett belopp å 125,000 kronor, som tidigare anvisats för samma ändamål — kunna utgå av behållningen å något med Kungl. Maj:ts tillstånd anordnat penninglotteri. Däremot syntes den summa, föreningen ansåge sig behöva såsom förstärkning av sitt rörelsekapital, böra anvisas i sådan form, att föreningen själv finge stå i ansvar för dess förräntande och återgåldande. Statens medverkan vid anskaffandet av sagda kapitalförstärkning syntes därför kunna inskränka sig till tecknande av garanti för det lån, föreningen enligt vad medicinalstyrelsen antytt kunde erhålla från pensionsförsäkringsfonden. Därest anordning av sistnämnda slag funnes böra vidtagas, torde statskontoret böra erhålla bemyndigande att teckna erforderlig garantiförbindelse, sedan hos riksdagen utverkats bemyndigande för riksgäldskontoret att i fall av behov infria nämnda förbindelse.

Departements-
chefen.

Såsom jag redan i statsverkspropositionen i förut angivet sammanhang framhållit, anser jag Härnösandsföreningens framställning i båda nu förvarande hänseenden böra tillmötesgå. Detta synes böra följa redan av den ställning, som statsmakterna från början intagit till frågan om sättet för drivande av ifrågavarande anstalt. Det innebär otvivelaktigt väsentliga fördelar såväl för det allmänna som för vanförevården, att anstalten drives

av en enskild förening. I den mån dennas resurser uppenbart, trots gjorda bemödanden, äro otillräckliga, synas alltså statsmakterna ytterligare böra träda emellan. I fråga om storleken av det nu begärda beloppet har jag i likhet med de i ärendet hörda myndigheterna funnit de framlagda kalkylerna samt de skäl, som i övrigt anförts, böra godtagas.

Vad angår sättet för statens medverkan vill jag till en början framhålla, att jag, i anslutning till den uppfattning som uttalats såväl av föreningen som av medicinalstyrelsen och statskontoret, ansett det mindre lämpligt att av riksdagen begära anslag för ändamålet. Vad sedan beträffar valet mellan i övrigt föreslagna utvägar, nämligen dels statsgaranti för ett lån, som föreningen skulle upptaga och som föreningen eljest icke kan erhålla, eftersom anstalten och dess område äro statens egendom och alltså icke kunna av föreningen intecknas, dels ock anvisande av lotterimedel, har jag funnit skillnad böra göras beträffande de båda ändamål, för vilka bidrag ifrågasatts. Det felande beloppet till inventarieanskaffning torde, enligt vad jag inhämtat vid samråd med chefen för handelsdepartementet, kunna, på sätt redan i viss utsträckning ägt rum beträffande medel för samma ändamål, anvisas på sistnämnda väg.

I fråga däremot om den erforderliga fyllnaden i rörelsekapital tillstyrker jag, i likhet med statskontoret och på av nämnda ämbetsverk anförda skäl, att staten ikläder sig garanti för ett av föreningen upptaget lån på 150,000 kronor. Då med en sådan garanti lån torde — närmast från pensionsförsäkringsfonden — kunna erhållas på förmånliga villkor, synes en dylik lösning icke behöva i allt för hög grad tynga föreningens ekonomi. Detta förslag kan icke heller sägas innebära någon nyhet. Riksdagen har under senare år flera gånger lämnat medgivande till att statlig garanti finge ställas för lån till allmännyttiga ändamål i sådana fall, då tillgångar, ägnade att tjäna som lånesäkerhet, icke funnits tillgängliga. Sålunda har 1929 års riksdag (proposition nr 68, riksdagens skrivelse nr 53) lämnat dylikt medgivande beträffande ett lån å 450,000 kronor, avsett att upptagas av Byske och Åby älvars flottningförening.

För ställande av den här ifrågasatta statsgarantien bör givetvis riksdagens medgivande utverkas. Det torde böra överlämnas åt Kungl. Maj:t att sedermera bestämma de villkor och former, varunder garantien skall lämnas. Därest riksdagen bifaller förevarande förslag, torde statskontoret böra erhålla bemyndigande att teckna den erforderliga garantiförbindelsen.

På grund av det anförda får jag hemställa, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen, att

dels medgiva, att Kungl. Maj:t må förbinda svenska staten att ikläda sig garanti för ett amorteringslån å högst 150,000 kronor, som till av mig här angivet ändamål kan komma att av föreningen för bistånd åt vanföra i Norrland upptagas;

dels ock bemyndiga riksgäldskontoret att i fall av behov infria nämnda förbindelse.

Till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställan lämnar Hans Maj:t Konungen bifall samt förordnar, att proposition i ämnet av den lydelse, bilaga till detta protokoll utvisar, skall avlätas till riksdagen.

Ur protokollet:

Åke Karlholm.
